

5. Burtovyi, M. O. (2021). Pravovyi status poterpiloho v kryminalnomu protsesi Ukrainy: problemy ta perspektyvy [Legal status of the victim in the criminal process of Ukraine: problems and prospects]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Ser.: Yurysprudentsiia - Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Ser.: Jurisprudence*, 54 (2), 127-131. DOI <https://doi.org/10.32841/2307-1745.2021.54.2.28> [in Ukrainian]
6. Mudrak, I. V. (2019). Shchodo vyznannia osoby poterpiloiu u kryminalnomu provadzhenni [Regarding recognition of a person as a victim in criminal proceedings]. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava - Journal of the Kyiv University of Law*, 2, 175-180. DOI: 10.36695/2219-5521.2.2019.31 [in Ukrainian]
7. Soroka, S. O. & Kryzhanovskiy, A. S. (2019). Zakhyst prav poterpiloho pid chas dosudovoho rozsliduvannia [Protection of the rights of the victim during the pre-trial investigation]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politehnika». Serii: Yurydychni nauky - Bulletin of the «Lviv Polytechnic National University». Series: Legal Sciences*, 23, 114-121 [in Ukrainian]
8. Rakupova, I. V. & Melnyk, A. V. (2021). Osoblyvosti komunikatsii poterpiloho yak subiekta kryminalnoho protsesualnoho dokazuvannia [Peculiarities of communication of the victim as a subject of criminal procedural evidence]. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava - Journal of the Kyiv University of Law*, 2, 277-281. DOI: 10.36695/2219-5521.2.2021.57 [in Ukrainian]
9. Shchyhol, O. (2021). Zabezpechennia prav poterpiloho na zbyrannia ta podannia dokaziv pid chas dosudovoho rozsliduvannia [Ensuring the victim's rights to collect and present evidence during the pre-trial investigation]. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo - Entrepreneurship, economy and law*, 3, 289-295. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2021.3.47> [in Ukrainian]
10. *Postanova Kasatsiinoho kryminalnoho sudu Verkhovnoho Sudu [Ruling of the Criminal Court of Cassation of the Supreme Court] vid 2 kvitnia 2020 roku u spravi № 161/19398/17*. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88739861> [in Ukrainian]
11. Yukhno, O. O. (2022). Realizatsiia prav poterpiloho yak subiekta kryminalnoho protsesualnoho dokazuvannia u kryminalnomu protsesi ta v kryminalistyti [Implementation of the rights of the victim as a subject of criminal procedural evidence in the criminal process and in criminology]. *Suchasni tendentsii rozvytku kryminalistyky ta kryminalnoho protsesu v umovakh voiennoho stanu - Modern trends in the development of criminology and the criminal process under martial law*. Kharkiv, 445-449 [in Ukrainian]
12. Rohatynska, N. Z. & Skliaruk, K. I. (2022). Osoblyvosti protsesualnoho statusu poterpiloho v kryminalnomu provadzhenni [Peculiarities of the procedural status of the victim in criminal proceedings]. *Kyivskiy chasopys prava - Kyivskiy chasopys prava*, 1, 181-185. DOI: <https://doi.org/10.32782/klj/2022.1.28> [in Ukrainian]
13. Rakupova, I. V. & Chernomorchenko, K. V. Nepovnolitnii poterpilyi u kryminalnomu provadzhenni: zabezpechennia prava na predstavnytstvo ta komunikatsiiu [A minor victim in criminal proceedings: ensuring the right to representation and communication]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnoho Universytetu. Serii PRAVO - Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnoho Universytetu. Serii PRAVO*, 74 (2), 124-129. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.74.54> [in Ukrainian]

Стаття надійшла до редакції: 21.05.2024

УДК 343.18

DOI: 10.36550/2522-9230-2024-16-203-207

Смоляк Ігор Анатолійович,
аспірант кафедри Кримінального процесу та криміналістики
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
igor14smolyak@gmail.com
ORCID ID: 0009-0002-5964-7864

РЕАЛІЗАЦІЯ СУДОВОГО КОНТРОЛЮ ЗА ДОТРИМАННЯМ ПРАВИЛ ПІДСЛІДНОСТІ

Стаття присвячена формуванню актуальної наукової думки особливостей реалізації судового контролю за дотриманням органами досудового розслідування своїх повноважень відповідно до підслідності кримінальних проваджень. В роботі проаналізовано особливості здійснення слідчими суддями судового контролю на етапі досудового розслідування. Розкрилися підходи до класифікації функцій судового контролю. В статті відмічено, що ключовим напрямком судового контролю чинний КПК України визначає контроль за дотриманням захисту прав людини, та реакцію на прояв порушень таких прав. Визначено, що існує прогалина в чіткому механізмі судового контролю за повноваженнями органів досудового розслідування в аспекті дотримання підслідності кримінальних проваджень. Зокрема, наявна законодавча база судового контролю не дозволяє слідчим суддям ефективно здійснювати контроль за

дотриманням органами досудового розслідування за дотриманням підслідності. Відсутність конкретних критеріїв реагування слідчими суддями на порушення, які проявляються в процесі реалізації органами досудового розслідування своїх процесуальних прав стає причиною закладення процесуальних порушень, які напряму впливають на хід судового розгляду.

Окремо акцентовано на тому, що наявність чіткого механізму судового контролю за дотриманням органами досудового розслідування правил підслідності дозволить уникати здійснення розслідування неуповноваженими органами. При цьому, значно знизиться кількість порушень, які допускаються слідчими, і відповідно зменшиться рівень визнання доказів недопустимими на етапі судового розгляду, як таких, що були отримані неуповноваженим суб'єктом.

Запропоновано ініціювати зміни до чинного законодавства стосовно розширення та деталізації повноважень слідчих суддів в частині судового контролю за дотриманням органами досудового розслідування правил підслідності.

Ключові слова: органи досудового розслідування, слідчий суддя, повноваження, підслідність, судовий контроль, недопустимість доказів.

Smolyak I. IMPLEMENTATION OF JUDICIAL CONTROL OVER COMPLIANCE WITH THE RULES OF JURISDICTION

The article is devoted to the formation of an up-to-date scientific opinion on the peculiarities of the implementation of judicial control over compliance by pre-trial investigation bodies with their powers in accordance with the subjectivity of criminal proceedings. The article analyzes the peculiarities of judicial control by investigating judges at the stage of pre-trial investigation. Approaches to the classification of the judicial control function have been revealed. The article notes that the key direction of judicial control is the current Code of Criminal Procedure of Ukraine, which determines the control over compliance with the protection of human rights, and the reaction to the manifestation of violations of such rights. It was determined that there is a gap in the clear mechanism of judicial control over the powers of pre-trial investigation bodies in the aspect of compliance with criminal proceedings. In particular, the existing legal basis of judicial control does not allow investigating judges to effectively monitor the compliance of pre-trial investigation bodies with respect to liability. The lack of specific criteria for the reaction of investigating judges to violations that manifest themselves in the process of implementation by pre-trial investigation bodies of their procedural rights becomes the reason for establishing procedural violations that directly affect the course of court proceedings.

It is emphasized separately that the presence of a clear mechanism of judicial control over compliance by pre-trial investigation bodies with the rules of jurisdiction will allow to avoid investigation by unauthorized bodies. At the same time, the number of violations allowed by investigators will significantly decrease, and accordingly, the level of recognition of evidence as inadmissible at the stage of the trial, as obtained by an unauthorized entity, will decrease.

It is proposed to initiate changes to the current legislation regarding the expansion and detailing of the powers of investigative judges in terms of judicial control over compliance by pre-trial investigation bodies with the rules of accountability.

Key words: bodies of pre-trial investigation, investigating judge, authority, liability, judicial control, inadmissibility of evidence.

Постановка проблеми. Актуальність теми дослідження обумовлюється наявністю проблематики, яка проявляється в процесі реалізації судового контролю слідчих суддів на стадії досудового розслідування в аспекті реагування на порушення підслідності (повноважень) органами досудового розслідування.

Інститут підслідності займає одне із ключових місць в кримінальному процесі. Визначення підслідності для органів досудового розслідування означає отримання ними повноважень на здійснення досудового розслідування. Відповідно до чинного Кримінального Процесуального кодексу України (далі – КПК України) [1], процесом визначення та зміни підслідності органів досудового розслідування уповноважений керувати прокурор. При цьому, вже на початковій стадії досудового розслідування слідчі взаємодіють із слідчими суддями. Зокрема, така взаємодія відбувається в межах умовних трьох основних груп: повноваження при застосуванні заходів процесуального примусу на стадії досудового розслідування кримінального провадження; повноваження слідчого судді при розгляді скарг на дії та рішення слідчого чи прокурора; повноваження слідчого судді при проведенні слідчих дій, які обмежують конституційні права людини і громадянина [2].

В чинному КПК України відсутні безпосередні інструменти судового контролю за наявністю повноважень у органів досудового розслідування на ведення відповідного кримінального провадження, іншими словами слідчий суддя не може визначати чи змінювати підслідність.

З іншої сторони, при застосуванні заходів процесуального примусу, та при проведенні слідчих дій, які обмежують конституційні права людини і громадянина, слідчим суддею аналізуються як фактичні обставини кримінального правопорушення, так і наявність у відповідного органу досудового розслідування відповідних повноважень у вчиненні процесуальних дій та подачі процесуальних документів. Здійснення останніми своїх повноважень, які не передбачені чинним КПК України в подальшому, на етапі судового розгляду, потенційно стане причиною визнання отриманих в процесі досудового розслідування доказів недопустимими, про що нам вказує п.3 ч.3 ст. 87 КПК України.

Тому, важливість судового контролю над дотриманням підслідності органами досудового розслідування в процесі реалізації своїх повноважень полягає у своєчасній реакції судового гілки влади на ті порушення, які потенційно стануть причиною недопустимості зібраних доказів від такої діяльності органів досудового розслідування.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Науковим дослідженням підслідності та судового контролю в Україні займались Сергеева Д. Б., Кицан Ю. І., Османова Н. В., Кучинська О. П., Гринюк В. О., Омаров А. А., Гловюк І. В., Погорецький М. А., Волошина В. К., Павловський В. В., Гринюк В. Г. та інші.

Проте, на даний момент не було здійснено наукових досліджень стосовно причинно-наслідкового зв'язку між компетенцією органів досудового розслідування та судовим контролем.

У дослідженні було використано Конституцію України [3], Кримінальний Процесуальний кодекс України та актуальна судова практика.

Мета статті – висвітлення актуальних проблем реалізації судового контролю над дотриманням підслідності органами досудового розслідування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Діяльність слідчого судді на стадії досудового розслідування відповідно до п. 18 ст. 3 КПК України, виражається у здійсненні судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні. Проте, таке визначення описує лише частину повноважень слідчого судді, які є значно більшими, та покривають не лише захист прав та інтересів осіб, а також контроль за законністю дій учасників кримінального провадження. В чинному КПК України роль слідчого судді не має чітко окресленого функціоналу, також відсутня певна систематизація його повноважень. В наукових колах, відповідно, також відсутнє одностайне розуміння класифікації повноважень останнього. Так, Грушевий Ю. М. та Туманянц А. Р. зазначають наступне розуміння класифікації повноважень слідчого судді за процесуальною направленістю: повноваження при застосуванні заходів забезпечення кримінального провадження під час досудового розслідування; повноваження при проведенні процесуальних дій, що обмежують конституційні права людини; повноваження при розгляді скарг на рішення, дій або бездіяльність органів досудового розслідування чи прокурора під час досудового розслідування; інші процесуальні повноваження слідчого судді, спрямовані на забезпечення процесуальних прав суб'єктів кримінального провадження [4, с. 116-117].

Варто детально зупинитись на судовому контролі за проведенням органами досудового розслідування діяльності. Серед них можна виділити наступні категорії: повноваження стосовно дозволу на проведення слідчих дій, як гласних так і негласних (зокрема, ст. 260-264, 267-271, 274 КПК України); повноваження стосовно дозволу на використання заходів кримінально-правового примусу (зокрема, Глави 10, 15, 17 КПК України).

У всіх вказаних вище процесуальних діях функція слідчого судді, в тому числі, виражається у перевірці фактичних та юридичних підстав для легалізації того чи іншого рішення органів досудового розслідування. Іншими словами відбувається перевірка підстав здійснення тих чи інших процесуальних дій, які у тому числі можуть впливати на обмеження конституційних прав та свобод людини.

До прикладу, відповідно до ч.1,2 ст. 160 КПК України, сторони кримінального провадження мають право звернутися до слідчого судді під час досудового розслідування чи суду під час судового провадження із клопотанням про тимчасовий доступ до речей і документів, за винятком зазначених у статті 161 КПК України. Слідчий має право звернутися із зазначеним клопотанням за погодженням з прокурором. Вказуються наступні вимоги до клопотання: 1) короткий виклад обставин кримінального правопорушення, у зв'язку з яким подається клопотання; 2) правова кваліфікація кримінального правопорушення із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність; 3) речі і документи, тимчасовий доступ до яких планується отримати; 4) підстави вважати, що речі і документи перебувають або можуть перебувати у володінні відповідної фізичної або юридичної особи; 5) значення речей і документів для встановлення обставин у кримінальному провадженні; 6) можливість використання як доказів відомостей, що містяться в речах і документах, та неможливість іншими способами довести обставини, які передбачається довести за допомогою цих речей і документів, у випадку подання клопотання про тимчасовий доступ до речей і документів, які містять охоронювану законом таємницю; 7) обґрунтування необхідності вилучення речей і оригіналів або копій документів, якщо відповідне питання порушується стороною кримінального провадження.

Аналізуючи вказані вище положення, можна відзначити, що відсутня вказівка на наявність повноважень у суб'єкта подання клопотання про тимчасовий доступ до речей та документів, в даному випадку слідчого.

Судовий контроль тут відіграє роль арбітра для того, що особи які здійснюють свої процесуальні права діяли в межах визначених чинним законодавством. Це відгукується також у суддівській спільноті, зокрема, можливість сторін обвинувачення та захисту реалізовувати свої права в суді на початку судового провадження завжди пов'язана зі встановленням осіб, які виступають з одного чи іншого боку, та перевіркою їх повноважень. Оскільки виконання відповідних дій дозволяє запобігти ситуації, коли до суду прийде одна особа й висловить певну позицію у справі від імені іншої, яка її на це не уповноважувала (наприклад, письмово — підпише і подасть апеляційну скаргу, чи усно — виступить з промовою як представник у судовому засіданні). [5]

Узагальнене визначення особи органу досудового розслідування для цілей КПК України, міститься у п. 17 ч. 1 ст. 3 КПК України, слідчий - службова особа органу Національної поліції, органу безпеки, органу Державного бюро розслідувань, органу Бюро економічної безпеки України, Головного підрозділу детективів, підрозділу детективів, відділу детективів, підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України, уповноважена в межах компетенції, передбаченої цим Кодексом, здійснювати досудове розслідування кримінальних правопорушень.

Тому, повертаючись до судового контролю за діяльністю органів досудового розслідування, потрібно акцентувати на перевірці слідчими суддями повноважень слідчих, які виконують відповідні процесуальні дії. Вказаний контроль можна умовно поділити на два рівні: організаційно-адміністративний, тобто перевірка перебування слідчого у групі слідчих по певному кримінальному провадженні, а також юридичний, який виражається у тому, чи уповноважений слідчий на ведення кримінального провадження відповідно до підслідності визначеної у КПК України.

Важливістю дотримання підслідності органами досудового розслідування в розумінні ст. 87 КПК України, є причинно-наслідковий зв'язок між порушеннями органами досудового розслідування своїх повноважень та недопустимістю доказів, отриманих в результаті такої незаконної діяльності. Прямого контролю над процесом визначення та зміни підслідності слідчий суддя не має, бо вказані дії належать до компетенції прокурора, які визначені у ст. 36, 218 КПК України. Проте, проявом судового контролю на етапі досудового розслідування буде реакція на виявлення явних порушень законодавства в частині недотримання правил підслідності. Такими проявами може бути здійснення досудового розслідування слідчими Національної поліції у кримінальному провадженні де є присутність суб'єкта злочину, наприклад народного депутата України, наявність якого, як суб'єкта кримінального правопорушення передбачає виключну підслідність Національного антикорупційного бюро України згідно ст. 216 КПК України. На практиці слідчі судді реагують на поручення підслідності, проте лише коли на звертає увагу сторона захисту. Прикладом такої реакції є ухвала слідчого судді Деснянського районного суду м. Чернігова від 8.07.2020 р. (справа № 750/13618/19): «Оскільки норми КПК України щодо визначення підслідності є безальтернативними, вимога зобов'язати прокурора Чернігівської місцевої прокуратури, який здійснює процесуальне керівництво у кримінальному провадженні №12013260180001541 визначити підслідність цього кримінального провадження відповідному підрозділу детективів НАБУ теж підлягає задоволенню».

Нажаль, слідчі судді не проявляють самостійної заінтересованості в перевірці дотримання підслідності органами досудового розслідування на етапі досудового розслідування, саме в момент здійснення слідчих дій, а це в свою чергу виражається в оскарженні таких слідчих дій в судовому порядку стороною захисту та потенційну недопустимість доказів які були отримані в результаті вчинення таких слідчих дій.

Судовий контроль, який здійснюється слідчими суддями на етапі досудового розслідування в частині дотримання підслідності органами досудового розслідування є ніщо інше як дотримання принципів законності та публічності як засад кримінального провадження.

Висновки. Підсумовуючи вище викладені позиції стосовно наявності судового контролю за дотримання підслідності органами досудового розслідування варто зазначити, що такий контроль є важливим аспектом дотримання конституційних прав та свобод людини. Реагування слідчого судді на порушення органами досудового розслідування своїх повноважень забезпечить дотримання завдань кримінального провадження визначених у ст. 3 КПК України, зокрема щоб жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура. Перевірка дотримання органами досудового розслідування своїх повноважень передбачає своєчасний контроль слідчого судді над діями сторони обвинувачення, в тому числі в тих ситуаціях, коли сторона захисту не має ні юридичної ні фактичної можливості здійснити такий контроль.

Одним із варіантів вирішення невизначеності процедури судового контролю щодо підслідності є внесення відповідних змін до ст. 216 КПК України, якими потрібно передбачити реагування слідчого судді на порушення органами досудового розслідування своїх повноважень в рамках правил підслідності. Таким чином зменшиться кількість кримінальних проваджень в яких ключовим фактором для винесення рішення судді буде правова підстава визнання доказів недопустимими через відсутність компетенції в органів досудового розслідування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Кримінальний Процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 р. No 4651-VI / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2013. No 9-10, No 11-12, No 13. ст.88.
2. Шаповал О. А. Повноваження слідчого судді у новому КПК України URL: <https://cutt.ly/eehm9fSA>
3. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. No 254к/96-ВР / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 1996. No 30. Ст. 141.
4. Кримінальний процес : підручник / [Ю. М. Грошевий, В. Я. Тацій, А. Р. Тяманянц та ін.] ; за ред. В. Я. Тація, Ю. М. Грошевого, О. В. Капліної, О. Г. Шило. Х. : Право, 2013. 824 с.
5. Глогов М. С. Хто й за що відповідає в суді? Встановлення особи та перевірка її повноважень у судовому провадженні URL: <https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/hto-j-za-shho-vidpovidaye-v-sudi-vstanovlennya-osoby-ta-perevirka-yiyi-povnovazhen-u-sudovomu-provadhenni/>.

REFERENCES:

1. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy. (2012, April 13). [Criminal Procedure Code of Ukraine]. *Zakon Ukrainy №4651-VI. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. № 9-10, № 11-12, № 13.* 88. [in Ukrainian].

2. Shapovalova, O. A. (2015). Povnovazhennia slidchoho suddi u novomu KPK Ukrainy. [Powers of the investigating judge in the new Criminal Procedure Code of Ukraine]. Retrieved from: <https://cutt.ly/eehm9fSA> [in Ukrainian].

3. Konstytutsiia Ukrainy. (1996, June 28). [Constitution of Ukraine]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].

4. Tatsii, V.Ia., Hroshevyi, Yu.M., Tiamaniants, A.R., Kaplina, O.V., Shylo, O.H. (2013). Kryminalnyi protses. [Criminal process]. Pidruchnyk. 824. [in Ukrainian].

5. Hlotov, M. S. (2020). Khto y za shcho vidpovidaie v sudi? Vstanovlennia osoby ta perevirka yii povnovazhen u sudovomu provadzhenni. [Who is responsible for what in court? Identification of a person and verification of his powers in court proceedings]. *LexInform*. Retrieved from: <https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/hto-j-za-shho-vidpovidaye-v-sudi-vstanovlennya-osoby-ta-perevirka-yiyi-povnovazhen-u-sudovomu-provadhenni/> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 12.05.2024